

Analysis of the content of secondary social studies books in terms of attention to the goals of social education in the education system of the Islamic Republic of Iran

Fatemeh ZareanAdarmanabadi

Educational Psychology, Farhangian University, Tehran, Iran.

Fzteacher8@gmail.com

ABSTRACT

Keywords:

Content analysis,
social education,
social studies,
middle school,
education system

Corresponding
author

Fzteacher8@gmail.com

Background and Objectives: The Ministry of Education is the most important public official education institution, in charge of the education process in all fields of education. Social education is one of the basic pillars and dimensions of education, which on the one hand brings the development of individual personality and on the other hand transfers the cultural heritage to the next generation. The purpose of the present research is to examine the content of social studies books in the first year of high school in terms of the goals of social education in the education system of the Islamic Republic of Iran **Methods:** The statistical community is all the books of the secondary level of the first period, and the social studies book of the seventh, eighth and ninth grade has been selected. The checklist research tool is ready with formal validity and reliability. 84% specified. Frequency measurement was also used for data analysis **Findings:** The results of the research showed that in the text of these books, among the goals of social education of the education system, the goals of fostering the spirit of brotherhood, Islamic cooperation and national cultural solidarity are in the first place, the goals of the spirit of enjoining good and forbidding evil and strengthening the spirit of Tuli Tabari are not considered at all in the book. 7th grade social studies aimed at the spirit of responsibility and participation in religious and social activities with a frequency of 29%, the 8th grade book aimed at fostering the spirit of brotherhood, Islamic cooperation, national cultural harmony with 40.96% in the first place, in the 9th grade social studies book the aim of the spirit of respect for the law and commitment to It ranks first with a frequency of 20.37% . **Conclusion:** Considering the weak role of the goals of strengthening the spirit of good and evil and the spirit of doing what is good and not what is bad, it is suggested to design activities that are suitable for these two goals.

ISSN (Online): DOI:

Received: 1403/02/04 .Reviewed: 1403/04/23 Accepted: 1403/06/11 .PP: 17

Citation (APA): ZareanAdarmanabadi , F. (2023). Analysis of the content of secondary social studies books in terms of attention to the goals of social education in the education system of the Islamic Republic of Iran. : *The Journal of Theory and Practice in Teachers Education*, 6(2), 57-73.

 <https://doi.org/10.12345/tej.12.10.112>

تحلیل محتوای کتب مطالعات اجتماعی متوسطه از نظر توجه به اهداف تربیت

اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران

مقاله پژوهشی / مروری

فاطمه زارعان آدرمنابادی

دانشجوی کارشناسی ارشد، روانشناسی تربیتی، پردیس علامه امینی تبریز، ایران. Fzteacher8@gmail.com

چکیده

بیشینه و اهداف: وزارت آموزش و پرورش مهمترین نهاد تعلیم و تربیت رسمی عمومی، متولی فرآیند تعلیم و تربیت در همه ساحت های تعلیم و تربیت، است. تربیت اجتماعی به عنوان یکی از ارکان و ابعاد اساسی تربیت است که از سویی رشد شخصیت فردی را همراه دارد و از سویی دیگر میراث فرهنگی را به نسل بعد منتقل می کند. هدف از پژوهش حاضر بررسی محتوای کتاب های مطالعات اجتماعی دوره اول متوسطه از نظر اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران است. **روش ها:** جامعه آماری، کلیه کتاب های مقطع متوسطه دوره اول است و کتاب مطالعات اجتماعی پایه هفتم و هشتم و نهم به عنوان نمونه انتخاب شده است. ابزار پژوهش چکلیست آماده با روایی صوری و پایایی ۸۴٪ تعیین شده است. برای تجزیه و تحلیل داده ها نیز از سنجش فراوانی استفاده شد. **یافته ها:** نتایج پژوهش نشان داد در متن این کتاب ها از بین اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش اهداف پرورش روحیه برادری تعاون اسلامی و همبستگی فرهنگی ملی در رتبه اول قرار دارد اهداف روحیه امر به معروف و نهی از منکر و تقویت روحیه تولی تبری اصلاً توجهی نشده است. در کتاب مطالعات اجتماعی پایه هفتم هدف روحیه مسئولیت پذیری و مشارکت در فعالیت های دینی و اجتماعی با فراوانی ۲۹٪، کتاب مطالعات هشتم هدف پرورش روحیه برادری تعاون اسلامی همبستگی ملی فرهنگی با ۴۰.۹۶٪ در رتبه اول، در کتاب مطالعات اجتماعی نهم هدف روحیه احترام به قانون و التزام به آن با فراوانی ۲۰.۳۷٪ در رتبه اول قرار دارد. **نتیجه گیری:** باتوجه به نقش کمرنگ اهداف تقویت روحیه تولی و تبری و روحیه امر به معروف و نهی از منکر، طراحی فعالیت هایی متناسب با این دو هدف پیشنهاد می گردد.

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

واژه های کلیدی:
تحلیل محتوا ،
تربیت اجتماعی
مطالعات اجتماعی،
دوره متوسطه،
نظام آموزش و پرورش

۱. نویسنده مسئول

fzteacher8@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۴/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۱۱

شماره صفحات: ۱۷

مقدمه

هدف از تشکیل حکومت در اسلام یا حکومت منطبق با ملاک‌های دینی، زمینه‌سازی برای هدایت مردم به سوی کمال و برپایی عدالت است. از این رو، ضروری است لوازم و عوامل زمینه‌ساز تحقق اهداف مذکور به تناسب شرایط زمانی و مکانی، مورد توجه قرار گیرد. یکی از لوازم حکومت زمینه‌ساز هدایت و برپاکننده عدالت «تربیت» است. تربیت بیشترین نقش را در برپایی و تداوم چنین حکومتی دارد (SHoraye SHoraye Ali Enghelab Farhangi, 2011:313&314)

بدیهی است تربیت مفهوم وسیع و دامنه‌ای گسترده دارد، بطوری که از دیدگاه مکاتب مختلف و فلاسفه و علمای اخلاق و غیره، اهداف متعددی در مورد آن بیان شده، تا جایی که می‌توان بیان داشت که از نظر سنتی در میان اقوام مختلف و از نظر علمی و تجربی در عصر حاضر هدف از تربیت پرورش استعدادهای درونی، ظهور و به فعلیت در آوردن آن استعدادهای در جهت شکوفایی و رشد و به کمال رساندن آنها با بهره‌گیری از زمینه‌ها و امکانات مناسب می‌باشد (Noorbakhsh valizadeh et al, 2020).

آیات و احادیث گویای این واقعیت است که انسان موجودی اجتماعی است و ضرورت توجه به تربیت انسان‌ها درباره چگونگی تعامل با دیگران را به روشنی مشخص می‌کند. انسان موجودی است که در تعامل با جامعه و روابط و مناسبات اجتماعی رشد می‌کند و به همان نسبت که از نظر آثار وجودی خویش بر اجتماع تأثیر می‌گذارد، این آثار و خواص وجودی، با تشکیل هویتی مستقل، یک موجودیت اجتماعی را پدیدمی‌آورد که به نحو مقتضی فرد را تحت تأثیر و تربیت خویش قرار می‌دهد. با توجه به چنین تعاملی است که حضرت امیر(ع) به تأثیر تربیتی محیط اجتماع پرداخته و اهمیت و نقش آن را در سازندگی شخصیت فرد یادآور شده است. چنان‌که در نامه به حارث همدانی وی را به نوع روابط اجتماعی و تأثیر آن بر مناسبات اجتماعی توجه داده و نقش تربیتی آن را نیز مهم معرفی فرموده است (Mazroghii & Anari nejad, 2007) تربیت عبارت است از فرایند تعاملی زمینه‌ساز تکوین و تعالی پیوسته هویت متربیان، به صورتی یکپارچه و مبتنی بر نظام معیار اسلامی، به منظور هدایت ایشان در مسیرآماده شدن جهت تحقق آگاهانه و اختیاری مراتب حیات طیبه در همه ابعاد» (SHooraye Ali Enghelab Farhangi, 2011:139).

تربیت از جمله مباحثی است که در طول تاریخ مورد توجه بشر بوده است و یکی از مهم ترین ابعاد تربیت، تربیت اجتماعی است، زیرا خلقت انسان به گونه‌ای است که به زندگی با دیگران گرایش و نیاز دارد و تکامل شخصیت وی بسته به حضور وی و نقش آفرینی او در اجتماع است با درک این ضرورت نیاز به تربیت فرد برای زندگی و حضور اجتماعی امری بدیهی است (Ramezani heydari, 2012). یکی از انواع تربیت با توجه به شئون حیات آدمی تربیت اجتماعی و سیاسی است این تربیت؛ ناظر به آماده‌سازی فردی و جمعی متربیان در مسیر تحقق شأن اجتماعی و سیاسی حیات طیبه است؛ (SHoraye Ali Enghelab Farhangi, 2011:160). تربیت اجتماعی به عنوان یکی از ارکان و ابعاد

اساسی تربیت است که از سوی رشد شخصیت فردی را همراه دارد و از سویی دیگر میراث فرهنگی را به نسل بعد منتقل می‌کند. (Saneiee,2008:126)

تربیت اجتماعی که از دو واژه تربیت و اجتماع مرکب است، در لغت به معنای رشد و نمو دادن ابعاد اجتماعی است و چون در مورد انسان به کار می‌رود، مراد شکوفاکردن استعداد های مدنی و جمعی آدمیان است. در اصطلاح مقصود از تربیت اجتماعی، پرورش جنبه یا جنبه‌هایی از شخصیت آدمی است که به زندگی او در میان جامعه مربوط است تا از این طریق به بهترین شکل، حقوق، وظایف و مسئولیت‌های خود را نسبت به دیگر هم‌نوعان، هم‌کیشان و هم‌مسلمانان خود بشناسد و آگاهانه و با عشق برای عمل به آن وظایف و مسئولیت‌ها قیام کند (Haji deh abadi, 1998) نقل از Sobhany & Rezayee farmani,2011

از دیدگاه قرآن کریم و روایات معصومین (علیهم‌السلام) اگر تربیت اجتماعی در مسیر مطلوب خود قرار نگیرد، به جای آن که انسان را به کمال و سعادت برساند، باعث آسیب‌رساندن به خود فرد و جامعه می‌شود (Kavand haj kazemi,2016). اگر افراد جامعه از تربیت والای اجتماعی و سیاسی برخوردار باشند و شخصیت آنها بنا بر اقتضات جامعه، متناسب با فرهنگ سیاسی و اجتماعی، پیشرفت و تعالی داشته باشد، مسیر بالندگی جامعه هموار خواهد بود؛ در غیر این صورت، دیگر تلاش‌ها و ساختارها، تأثیر چندانی در توسعه جامعه نخواهد داشت؛ بنابراین باید در مسیر تربیت اجتماعی و سیاسی نسل جوان و نوجوان جامعه که در حقیقت نسل آینده‌ساز جامعه می‌باشند کوشید (SHirvani et al,2021).

عرصه تعلیم و تربیت از مهمترین زیرساخت‌های تعالی همه‌جانبه کشور و ابزار جدی برای ارتقای سرمایه انسانی شایسته کشور در عرصه‌های مختلف است. تحقق آرمان‌های متعالی انقلاب اسلامی ایران مانند احیای تمدن عظیم اسلامی، حضور سازنده، فعال و پیشرو در میان ملت‌ها و کسب آمادگی برای برقراری عدالت و معنویت در جهان در گرو تربیت انسان‌های عالم، متقی و آزاده و اخلاقی است (Sanad Tahavol2011:7). هرچند خانواده در تعلیم و تربیت کودک نقش بسیار تأثیرگذاری دارد، اما به دلیل ناهمگونی آموزه‌های خانواده‌ها و متفاوت بودن امکانات، این تعالیم نمی‌تواند به میزان لازم کودکان و نوجوانان را برای جامعه آینده آماده کند. از این رو نظام آموزش رسمی کمک شایانی در تربیت سیاسی، اجتماعی، اخلاقی و... می‌کند (SHirvani et al,2021). وزارت آموزش و پرورش مهمترین نهاد تعلیم و تربیت رسمی عمومی، متولی فرآیند تعلیم و تربیت در همه ساحت‌های تعلیم و تربیت، قوام بخش فرهنگ عمومی و تعالی بخش جامعه اسلامی بر اساس نظام معیار اسلامی، با مشارکت خانواده، نهادها و سازمان‌های دولتی و غیر دولتی است (Sanad Tahavol,2011:7).

اهداف کلی تربیت اجتماعی در نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران

۱. پرورش روحیه پاسداری از قداست و روابط خانواده بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی؛
۲. پرورش روحیه تحقق بخشیدن به قسط اسلامی و پاسداری از آن؛

۳. پرورش روحیه برادری و تعاون اسلامی و همبستگی ملی و فرهنگی و تقویت آن؛
  ۴. پرورش روحیه امر به معروف و نهی از منکر به عنوان وظیفه‌ای همگانی؛
  ۵. پرورش روحیه احترام به قانون و التزام به رعایت آن؛
  ۶. پرورش روحیه نظم در روابط فردی و اجتماعی؛
  ۷. پرورش روحیه مسئولیت‌پذیری و مشارکت در فعالیتهای دینی، فرهنگی و اجتماعی؛
  ۸. تقویت روحیه تولی و تبری؛
  ۹. تقویت روحیه فداکاری، گذشت و ایثار در روابط اجتماعی؛
  ۱۰. پرورش سعه صدر و تحمل آرای دیگران در برخورد با اندیشه‌ها؛
  ۱۱. پرورش روحیه احترام به شخصیت افراد و مراعات حقوق مادی و معنوی آنها؛
  ۱۲. پرورش روحیه مقاومت در برابر تبلیغات سوء (Higher Education Council, 2013:21).
- امروزه برنامه درسی پیرامون کتاب‌های درسی مورد بازبینی و بررسی دقیق پژوهشگران قرار گرفته که یکپاز مرتبط ترین و مهمترین این کتاب در راستای آموزش مهارت‌های اجتماعی شهروندی به نوجوانان مطالعات اجتماعی است (Salavati et al, 2020). مطالعات اجتماعی یک حوزه اقتصادی و... و تحولات زندگی بشر در گذشته، حال و آینده و جنبه‌های گوناگون آن بحث می‌کند. این درس بر محور کنش متقابل آدمیان با یکدیگر و با محیطی که در آن به سر می‌برد. Education Research (And Planning Organization, 2019: 2).
- باتوجه به اینکه تربیت همه‌جانبه و متعادل شخصیت انسان باید باتوجه به همه ابعاد و ساحت‌های وجودی وی صورت گیرد و تربیت اجتماعی نیز یکی از ساحت‌ها و ابعاد اساسی وجود آدمی است، در این پژوهش سعی شده محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره اول متوسطه از نظر اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران مورد تحلیل قرار می‌گیرد. سؤال اصلی پژوهش این است که در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره اول متوسطه چه میزان به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران توجه شده است؟
- پرسش‌های فرعی تحقیق عبارتند از
- ۱- در متن کتاب مطالعات اجتماعی پایه هفتم چه میزان به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران توجه شده است؟
  - ۲- در متن کتاب مطالعات اجتماعی پایه هشتم چه میزان به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران توجه شده است؟
  - ۳- در متن کتاب مطالعات اجتماعی پایه نهم چه میزان به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران توجه شده است؟
  - ۴- در کتب مطالعات اجتماعی دوره اول متوسطه چه میزان به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران توجه شده است؟

نتیجه این پژوهش می‌تواند برای وزارت آموزش پرورش و سازمان تألیف کتاب‌های درسی، به‌منظور تغییر محتوای کتاب‌ها و برنامه تربیتی جاری در مدارس، قابل‌استفاده باشد.

پیشینه پژوهش

نوع تربیت اجتماعی و نحوه ی معاشرت با دیگران مورد توجه مکاتب مختلف، اندیشمندان و صاحب نظران متعددی بوده و هر یک بنا به شرایط زمانی و مکانی خودتعریف، و تعبیر خاص خود را داشته اند. به عنوان مثال از نظر ارسطو انسان طبعاً اجتماعی (مدنی) است. لکن باید افراد را برای زندگانی در جامعه مطلوب آماده کرد در مقابل روسو معتقد بود برای آن که انسان بتواند به فرمان وجدان خود که طبعاً او را به عدالت و تقوا می‌خواند، عمل کند باید از جامعه‌ای که در آن خودخواهی و بیدادگری و فساد حکم فرماست دوری گزیند (kardan, 2002:23).

به نظر عملگراها، آموزش و پرورش یک عمل اجتماعی است. زیرا دانستن و انجام دادن به همدیگر بستگی دارند. پس یادگیری ضمن زندگی انجام می‌گیرد مخصوصاً اگر فرد فعالیت‌های زندگی را شخصاً انتخاب کرده باشد. آموزش و پرورش شامل مجموع تجاربی است که شخص در نتیجه تماس با محیط اجتماعی و طبیعی کسب می‌کند. دیوئی، صاحب‌نظر برجسته مکتب پراگماتیسم همانند جامعه‌شناسان هم عصر خود چون دورکیم آموزش و پرورش را امری اجتماعی و مدرسه را جامعه‌ای کوچک می‌شمارد و تربیت را از لوازم بقاء پیشرفت جامعه و نهادهای آن تلقی می‌کند. به نظر او آموزش و پرورش از سیاست جدایی‌ناپذیر است هم از سیاست متاثر است و هم بر آن اثر می‌گذارد. چون یکی از اهداف تربیت ایجاد صفا و مهارت‌هایی در افراد است که به مدد آنها بتواند در جامعه دموکراتیک به سربرند، بنابراین مدرسه نیز باید محیطی با خصایص یک جامعه دموکراتیک باشد تا بتواند در جریان زندگانی و عمل، افراد را برای شهروندی جامعه مبتنی بر دموکراسی تربیت کرد (kardan, 2002:229).

در تبیین مسئله اجتماعی بودن و تربیت اجتماعی دو قطب عمده و رقیب قابل توجه است
۱. دیدگاهی که فرد و حقوق فردی را کانون توجه قرار می‌دهد و اجتماعی بودن آدمی را تابع آن می‌داند.

۲. دیدگاهی که فرد را به خودی خود امری قابل‌تصور در نظر نمی‌گیرد، بلکه وضعیت اجتماعی را مبنا می‌داند و مسائل فردی و حقوق فردی را تابع آن می‌داند (baghery, 2000:387).
دیدگاه نخست به عنوان لیبرالیسم مطرح گردیده است و دیدگاه دوم توسط هگل و سپس جماعت گرایان مورد بحث قرار گرفته.

۱. دیدگاه لیبرال

در دیدگاه لیبرال رویکرد فرد پیش اجتماعی و رویکرد روابط بین فردی مطرح می‌شود.

۱-۱. رویکرد فرد پیش اجتماعی:

در این رویکرد فرد به صورت اساسی مستقل از جامعه نگریسته می‌شود جامعه و اجتماعی بودن فرد محلی است که فرد در آن فرصت مناسب را برای پاسخ گفتن به نیازهای فردی خود می‌یابد. در این تصور اجتماعی بودن آدمی امری ثانوی و عارضی محسوب می‌شود (bagheri, 2000: 387). فلاسفه فردگرای لیبرال، هویت افراد را از غایات و امیال آنان مستقل می‌دانند و براین باورند که پیش از مرحله‌ی گزینش غایات، هویت انسان ثابت و معین در نظر گرفته شده و در واقع ما با خود از پیش فردیت یافته مواجهیم. به عبارت دیگر هویت و خود فرد پیش از ورود به جامعه شکل می‌گیرد (Shirzad, 2019: 378).

۲-۱. رویکرد روابط بین فردی:

در این رویکرد اجتماعی بودن آدمی امری ثانوی تلقی نمی‌شود که به تبع حقوق فردی پیش اجتماعی و برای حفظ آن‌ها یا لوازم آن‌ها ظهور کند، بلکه در اصل ایده فردپیش اجتماعی اسطوره تلقی می‌گردد و فرد در ارتباط بین فردی در نظر گرفته می‌شود (bagheri, 2000: 389).

۲. رویکرد وضعیت اجتماعی

در این رویکرد اجتماعی بودن آدمی به معنای قرارداد داشتن او در بستر یا ساختار معین اجتماعی تاریخی است. نه تنها فرد و حقوق فردی پیش اجتماعی پوچ و بی معنا محسوب می‌شود، بلکه افراد در ساختار معینی هویت می‌یابند به عبارت دیگر اجتماعی بودن امری انتزاعی نیست، بلکه تنها در ساختار اجتماعی خاص تحقق می‌یابد هگل در این تفکر سهم مهمی داشته در تفکر هگل هویت اجتماعی افراد در گرو حضور در روابط اجتماعی معین است (همان: ۳۵۹). جماعت‌گرایی، حل معضلات اخلاق و سیاست لیبرالی را بازگشت به الگوی سیاسی - اجتماعی یونان باستان و تقدم بخشیدن به هویت - های گروهی و جمعی می‌دانند و با انتقاد از نگاه اتمیستیک و جامعه ستیز لیبرالیسم به انسان و هویت او، سرشت آدمی را گره خورده به غایات اجتماعی محلی - دینی خانوادگی وی ترسیم می‌کند (Shirzad, 2019: 373) متفکران جماعت‌گرا در پرداختن به مفهوم هویت، سرشتی آمیخته به غایات جمعی را برای انسان ترسیم می‌کنند. آنان معتقدند که برداشت خودداز پیش فردیت یافته موجب می‌شود تا روند گزینش غایات و خیرات، به ابراز سلیقه و میل بی‌دلیل و خودسرانه فروکاسته شود و بدین ترتیب تمام احکام اخلاقی، کاملاً ذهنی دانسته شوند. جماعت‌گرایان تأکید می‌ورزند که خود بر غایاتشان مقدم نیستند؛ زیرا اهداف و انگیزه‌های اساسی فرد، بخشی از هویت اوست که در تاریخ زندگی اش ریشه دارد. (همان، 2019 : 378).

متفکران مسلمان نیز درباره نقش سیاسی اجتماعی تربیت مباحثی را مطرح نموده‌اند. فارابی انسان را موجودی مدنی بالطبع می‌داند که سعادتش در گروه فعالیت‌های اجتماعی است وی از مدینه فاضله به‌عنوان جامعه آرمانی خود سخن می‌گوید که رهبری آن به دست فرد یا افرادی است که مجموعه‌ای از فضائل مطلوب را دارند (Jamshidnejad, 2009: 168).

در زمینه تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی و تربیت اجتماعی پژوهش‌هایی تاکنون صورت گرفته از جمله کریسولو و همکاران (۲۰۲۱) در مقاله ارتباط مطالعات اجتماعی در جامعه قرن بیست و یکم با دیدگاه دانش آموزان بیان داشته معلمان باید دانش محتوای آموزشی فناورانه (TPACK مطالعات اجتماعی) خود را دربرای همگام شدن باخواسته‌های جامعه قرن بیست و یکم تقویت کنند. سبزی پور و دیگران (۲۰۲۲) در مقاله تحلیل محتوای کتاب‌های علوم اجتماعی دوره دوم متوسطه نظری از نظر میزان توجه به مؤلفه‌های ساحت تربیت اجتماعی و سیاسی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بیان داشته در کتاب جامعه‌شناسی پایه دوازدهم بیشترین میزان توجه به مبحث تعالی هویت دینی و اخلاقی متربیان بوده است و کمترین توجه مربوطه به مبحث مشارکت متربیان در فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی است. پاشایی (۲۰۲۳) در مقاله تحلیل محتوای کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی براساس ساحت‌های تربیت سیاسی و اجتماعی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بیان داشته که، به‌رغم تأکید شورای برنامه‌ریزی تألیف کتب فارسی، مؤلفان کتاب‌های فارسی به ساحت سیاسی اجتماعی درحد جایگاه خود توجه نکرده‌اند و برخی کتب، مانند پایه اول و دوم دوره ابتدایی، به این ساحت‌ها کم‌تر و در سال‌های پایانی این دوره بیش‌تر پرداخته‌شده است. بیش‌ترین میزان توجه در شش سال مربوط به «آشنایی با قهرمانان تاریخی ملی و مذهبی و احترام به نماد ملی» مربوط به ساحت تربیت سیاسی با ۳۷ مورد و کم‌ترین توجه مربوط به دو مؤلفه «حفظ اسرار دیگران» و «توانایی‌های زبان ملی، محلی، و جهانی» از ساحت تربیت اجتماعی با سه مورد بوده است. حاجی علی‌زاده، کریم‌زاده (۲۰۲۱) در مقاله‌بررسی‌ها نشان می‌دهد از مجموع واحدهای ارائه‌شده کمتر از ۱۰ درصد یعنی ۵/۸ درصد از واحدها به کتب مطالعات اجتماعی که مرتبط با مهارت‌های ویژه شهروندی هستند، اختصاص یافته است. ومی توان نتیجه گرفت که در برنامه‌های درسی به مقولهمطلوبیت شهروندیوآموزش‌های مرتبط با آن توجه کافی نشده است و یا توجه کمتری شده است.

آداک و یوسفزاده چوسری (۲۰۱۹) در مقاله تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی بر مبنای تربیت اقتصادی بیان داشته بیشترین میزان توجه به تربیت اقتصادی در کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم و کمترین میزان در کتاب مطالعات اجتماعی پایه چهارم بود. صلواتی و دیگران (۲۰۲۰) در مقاله تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی دوره اول دبیرستان بر اساس شاخص‌های محتوایی برنامه درسی ملی نتیجه‌گرفته صداقت، عدالت، نقدپذیری و... از اجزای اساسی تربیت اجتماعی است که باتوجه به یافته‌های پژوهش محتوای کتاب نادیده گرفته‌شده است. محمودیوایمانی - فر (۲۰۲۰) در مقاله تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی از نظر توجه به اهداف تربیت اجتماعی بیان داشته به مؤلفه‌های پرورش احترام به شخصیت افراد و مراعات حقوق آنها و (پرورش روحیه نظم در روابط فردی و اجتماعی) بیشترین توجه را شده، ولی به مؤلفه‌های (پرورش روحیه احترام به قانون والتزام به رعایت آن) (پرورش روحیه مقاومت در برابر تبلیغات سوء) توجه بسیار کمی

شده است با توجه به اینکه تحقیقات قبلی کتاب‌های مقطع ابتدایی را از منظر توجه به اهداف تربیت اجتماعی بررسی کرده لازم هست کتاب‌های مقطع متوسطه نیز مورد بررسی قرار گیرد.

روش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و براساس ماهیت و شیوه گردآوری داده‌ها، توصیفی و تحلیل محتوا است. در این پژوهش، میزان توجه اهداف کلی تربیت اجتماعی در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران در کتاب مطالعات اجتماعی با استفاده از چک لیست، محاسبه می‌شود؛ به بیانی دیگر، ابزار گردآوری داده‌ها در این مطالعه، چک لیست آماده‌ای است که توسط محمودی و ایمانی فر تهیه شده و شامل اهداف کلی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی در حوزه اجتماعی بوده است. این اهداف مصوب جلسه ۶۲۶ شورای عالی آموزش و پرورش (مورخه ۱۳۷۷/۷/۳۰) بوده است. (Higher Education Council, 2012: 21). برای تعیین روایی فهرست‌وارسی تحلیل محتوا، از روش روایی صوری، محتوایی و نظرمتخصصان استفاده شده است و از نظرات چهار متخصص علوم تربیتی و اجتماعی استفاده شد. پایایی پژوهش با فرمول اسکات محاسبه گردید و میزان ۰.۸۰ بدست آمد.

جامعه آماری، کلیه کتاب‌های مقطع متوسطه دوره اول است و کتاب مطالعات اجتماعی پایه هفتم و هشتم و نهم نمونه انتخاب شده است.

یافته‌ها

پاسخ به پرسش در متن کتاب مطالعات اجتماعی پایه هفتم چه میزان به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران توجه شده؟

جدول شماره ۱ - توزیع و فراوانی اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش در کتاب مطالعات

اجتماعی پایه هشتم

اهداف	فراوانی	درصد
روحیه پاسداری از قداست در روابط خانواده	0	0%
روحیه تحقق بخشیدن به قسط اسلامی	1	1%
پرورش روحیه برادری تعاون اسلامی همبستگی ملی فرهنگی	11	11.45%
روحیه امر به معروف و نهی از منکر	0	0
روحیه احترام به قانون و التزام به آن	18	18.75%
روحیه نظم در روابط	11	11.45%
روحیه مسئولیت‌پذیری و مشارکت در فعالیت های دینی فرهنگی اجتماعی	28	29.16%
تقویت روحیه تولی و تبری	0	0

۲۶ فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی دوره ۶، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۳

12.5%	12	روحیه فداکاری و گذشت ایثار
6.25%	6	سعه صدر و تحمل آرای دیگران
7.29%	7	روحیه احترام به شخصیت افراد
2%	2	روحیه مقاومت در برابر تبلیغات سوء
100%	96	مجموع

باتوجه به نتایج جدول ۱ می‌توان گفت، در مجموع متن کتاب درسی مطالعات اجتماعی پایه هفتم، ۹۶ پاراگراف به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران توجه کرده. از میان اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش، روحیه مسئولیت‌پذیری و مشارکت در فعالیت‌های دینی فرهنگی اجتماعی با فراوانی ۲۸ پاراگراف معادل ۲۹٪ در رتبه اول، هدف روحیه احترام به قانون و التزام به آن با فراوانی ۱۸ پاراگراف معادل ۱۸.۷۵٪ در رتبه دوم قرار دارد. به اهدافی مثل روحیه مقاومت در برابر تبلیغات سوء کمتر از ۵٪ توجه شده. به هدف روحیه تحقق بخشیدن به قسط اسلامی تنها ۱ پاراگراف پرداخته و ۱٪ توجه شده. همچنین در خصوص اهداف روحیه پاسداری از فداست در روابط خانواده و تولی تبری، روحیه امر به معروف و نهی از منکر هیچ پاراگرافی (معادل ۰٪) به این هدف توجه نکرده

پاسخ به پرسش در متن کتاب مطالعات اجتماعی پایه هشتم چه میزان به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران توجه شده؟

جدول شماره ۲- توزیع و فراوانی اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش در کتاب

مطالعات اجتماعی پایه هشتم

اهداف	فراوانی	درصد
روحیه پاسداری از فداست در روابط خانواده	0	0
روحیه تحقق بخشیدن به قسط اسلامی	8	9.63%
پرورش روحیه برادری تعاون اسلامی همبستگی ملی فرهنگی	34	40.96%
روحیه امر به معروف و نهی از منکر	0	0%
روحیه احترام به قانون و التزام به آن	1	1.2%
روحیه نظم در روابط	3	3.61%
روحیه مسئولیت‌پذیری و مشارکت در فعالیت‌های دینی فرهنگی اجتماعی	13	15.66%
تقویت روحیه تولی و تبری	0	0%
روحیه فداکاری و گذشت ایثار	9	10.84%
سعه صدر و تحمل آرای دیگران	6	7.22%

0	0	روحیه احترام به شخصیت افراد
10.84%	9	روحیه مقاومت در برابر تبلیغات سوء
100%	83	مجموع

باتوجه به نتایج جدول شماره ۲، در متن کتاب مطالعات اجتماعی پایه هشتم، ۸۳ پاراگراف به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران توجه کرده. از میان اهداف تربیت اجتماعی، هدف پرورش روحیه برادری تعاون اسلامی همبستگی ملی فرهنگی با فراوانی ۳۴ پاراگراف معادل ۴۰.۹۶٪ در رتبه اول، هدف روحیه مسئولیت پذیری و مشارکت در فعالیت های دینی فرهنگی اجتماعی با فراوانی ۱۳ پاراگراف معادل ۱۵.۶۶٪ در رتبه دوم و هدف روحیه مقاومت در برابر تبلیغات سوء با ۱۰.۸۴٪ در رتبه سوم قرار دارد. به سایر اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش کمتر از ۱۰ درصد توجه شده. از میان ۸۳ پاراگراف تنها ۱ پاراگراف به روحیه احترام به قانون و التزام به آن معادل ۱.۲٪ توجه شده به اهداف روحیه احترام به شخصیت افراد، تقویت تولی و تبریو هدف روحیه پاسداری از قداست در روابط خانواده، روحیه امر به معروف و نهی از منکر اصلاً توجهی نشده است. پاسخ به پرسش در متن کتاب مطالعات اجتماعی پایه نهم چه میزان به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران توجه شده است؟

جدول شماره ۳- توزیع و فراوانی اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش در کتاب

مطالعات اجتماعی پایه نهم

درصد	مجموع	اهداف
5.55%	3	روحیه پاسداری از قداست در روابط خانواده
20.37%	11	روحیه تحقق بخشیدن به قسط اسلامی
16.66%	9	پرورش روحیه برادری تعاون اسلامی همبستگی ملی فرهنگی
0	0	روحیه امر به معروف و نهی از منکر
20.37%	11	روحیه احترام به قانون و التزام به آن
3.7%	2	روحیه نظم در روابط
11.11%	6	روحیه مسئولیت پذیری و مشارکت در فعالیت های دینی فرهنگی اجتماعی
0%	0	تقویت روحیه تولی و تبری
5.55%	3	روحیه فداکاری و گذشت
		ایثار
3.70%	2	سعه صدر و تحمل آرای دیگران
5.55%	3	روحیه احترام به شخصیت افراد
7.4%	4	روحیه مقاومت در برابر تبلیغات سوء
100%	54	مجموع

۲۸ فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی دوره ۶، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۳

باتوجه به نتایج جدول ۳، ۵۴ پاراگراف از کتاب مطالعات اجتماعی پایه نهم به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش توجه کرده. از میان اهداف، هدف‌های روحیه تحقق بخشیدن به قسط اسلامی و روحیه احترام به قانون و التزام به آن با فراوانی ۱۱ پاراگراف معادل ۲۰.۳۷٪ به طور مشترک در رتبه های اول قرار دارند. هدف پرورش روحیه برادری تعاون اسلانی همبستگی ملی فرهنگی با فراوانی ۹ پاراگراف معادل ۱۶.۶۶٪ در رتبه دوم و هدف روحیه مسئولیت پذیری و مشارکت در فعالیت‌های دینی فرهنگی اجتماعی با فراوانی ۶ پاراگراف معادل ۱۱.۱۱٪ در رتبه سوم قرار دارد. به اهداف سعه صدر و تحمل آرای دیگران و روحیه نظم در روابط ۲ پاراگراف معادل ۳.۷٪ توجه شده. به اهداف تقویت روحیه تولی و تبری و روحیه امر به معروف و نهی از منکر هیچ پاراگرافی توجه نکرده و این دو هدف با فراوانی ۰٪ در رتبه های آخر قرار دارند.

پاسخ به پرسش در کتب مطالعات اجتماعی دوره اول متوسطه چه میزان به اهداف تربیت

اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران توجه شده است؟

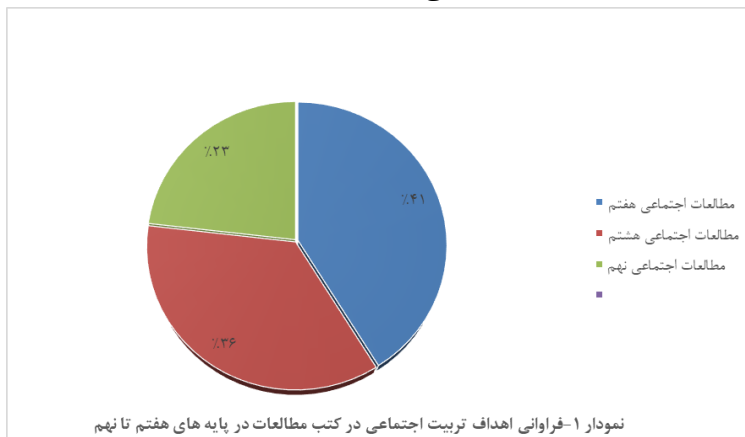
جدول شماره ۴- توزیع فراوانی اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش در کتب مطالعات

اجتماعی دوره اول متوسطه

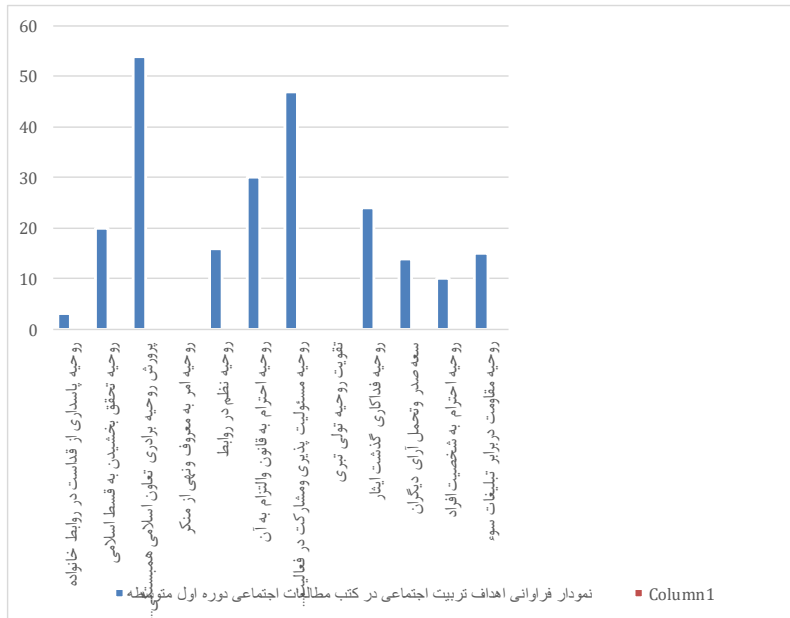
اهداف	مطالعات هفتم	مطالعات هشتم	مطالعات نهم	مجموع	درصد
روحیه پاسداری از قداست در روابط خانواده	0	0	3	3	1.28%
روحیه تحقق بخشیدن به قسط اسلامی	1	8	11	20	8.58%
پرورش روحیه برادری تعاون اسلامی همبستگی ملی فرهنگی	11	34	9	54	23.17%
روحیه امر به معروف و نهی از منکر	0	0	0	0	0
روحیه احترام به قانون و التزام به آن	18	1	11	30	12.87%
روحیه نظم در روابط	11	3	2	16	6.86%
روحیه مسئولیت- پذیری و مشارکت در فعالیت های دینی فرهنگی اجتماعی	28	13	6	47	20.17%

0%	0	0	0	0	تقویت روحیه تولی و تبری
10.3%	24	3	9	12	روحیه فداکاری و گذشت
6%	14	2	6	6	سعه صدر و تحمل ایثار
4.29%	10	3	0	7	آرای دیگران روحیه احترام به شخصیت افراد
6.43%	15	4	9	2	روحیه مقاومت در برابر تبلیغات سوء
100%	233	54	83	96	مجموع

باتوجه به جدول شماره ۴، در کتب مطالعات اجتماعی دوره اول متوسطه ۲۳۳ پاراگراف به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران پرداخته. از میان کتاب‌های مطالعات اجتماعی پایه هفتم هشتم و نهم، کتاب مطالعات اجتماعی پایه هفتم با ۹۶ پاراگراف بیشتر از بقیه پایه‌ها به اهداف تربیت اجتماعی توجه کرده می‌توان گفت از میان اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران هدف پرورش روحیه برادری تعاون اسلامی همبستگی ملی فرهنگی با فراوانی ۵۴ پاراگراف معادل ۲۳.۱۷٪ درصد در کتب مطالعات اجتماعی بیشتر از سایر اهداف به آن توجه شده و در رتبه اول قرار دارد. هدف روحیه مسئولیت‌پذیری و مشارکت در فعالیت‌های دینی فرهنگی اجتماعی با فراوانی ۴۷ پاراگراف معادل ۲۰.۱۷٪ در رتبه دوم قرار دارد و هدف روحیه احترام به قانون والتزام به آن با فراوانی ۳۰ پاراگراف معادل ۱۲.۸۷٪ در رتبه بعدی قرار دارد. به اهداف روحیه‌پاسداری از قداست در روابط خانواده و روحیه احترام به شخصیت افراد کمتر از ۵٪ پرداخته. هیچ پاراگرافی در خصوص اهداف تقویت روحیه تولی تبری، روحیه امر به معروف و نهی از منکر وجود ندارد و به این اهداف اصلاً توجهی نشده است

باتوجه به نمودار ۱ از بین کتب مطالعات اجتماعی سه پایه هفتم، هشتم و نهم از نظر توجه به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، کتاب مطالعات اجتماعی هفتم ۴۱٪ در رتبه اول و کتاب مطالعات اجتماعی نهم با ۲۳٪ در رتبه آخر قرار گرفته است.

نمودار ۲- چگونگی توزیع اهداف اجتماعی در کتب مطالعات اجتماعی متوسطه اول

بحث و نتیجه گیری

باتوجه به آنچه گذشت روشن شد که در کتاب مطالعات اجتماعی پایه هفتم مجموعاً ۹۶ پاراگراف به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش پرداخته است. در این بین اهداف روحیه مسئولیت پذیری و مشارکت در فعالیت های دینی و اجتماعی، احترام به قانون و التزام به آن به ترتیب با فراوانی ۲۹٪ و ۱۸٫۷٪ در رتبه های اول و دوم قرار گرفته اند. همچنین به اهداف روحیه پاسداری از قداست در روابط خانوادگی تولی و تبری و روحیه امر به معروف و نهی از منکر توجهی نشده است. در کتاب مطالعات اجتماعی پایه هشتم مجموعاً ۸۳ پاراگراف به اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران پرداخته شده که از بین این اهداف، هدف پرورش روحیه برادری تعاون اسلامی همبستگی ملی فرهنگی با ۴۰٫۹۶٪ در رتبه اول و هدف روحیه مسئولیت پذیری و مشارکت در فعالیت های دینی فرهنگی اجتماعی با ۱۵٫۶۶٪ در رتبه دوم قرار گرفته همچنین به تقویت روحیه تولی تبری، روحیه احترام به شخصیت افراد و روحیه پاسداری از قداست در روابط خانوادگی اصلاً توجهی نشده است. در خصوص کتاب مطالعات اجتماعی پایه نهم، در مجموع ۵۴ پاراگراف به اهداف تربیت اجتماعی نظام

آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران توجه کرده که در میان این اهداف، هدف روحیه احترام به قانون و التزام به آن با فراوانی ۲۰.۳۷٪ در رتبه اول و هدف پرورش روحیه برادری تعاون اسلامی و همبستگی ملی فرهنگی با فراوانی ۱۶.۶۶٪ در رتبه دوم قرار دارد به اهداف روحیه امر به معروف و نهی از منکر و تقویت روحیه تولی و تبری هم اصلاً توجه نشده. در مجموع کتب مطالعات اجتماعی متوسطه اول می‌توان گفت در متن این کتاب‌ها از بین اهداف تربیت اجتماعی نظام آموزش و پرورش اهداف پرورش روحیه برادری تعاون اسلامی و همبستگی فرهنگی ملی در رتبه اول قرار دارد. اهداف روحیه امر به معروف و نهی از منکر و تقویت روحیه تولی و تبری اصلاً توجهی نشده است.

باتوجه به نتایج پژوهش موارد زیر پیشنهاد می‌گردد:

۱. بررسی میزان توجه به اهداف تقویت روحیه تولی و تبری و روحیه امر به معروف و نهی از منکر در سایر کتب دوره اول متوسطه .
۲. تحلیل فعالیت‌های کتب مطالعات اجتماعی دوره اول متوسطه از نظر میزان توجه به امر به معروف و نهی از منکر و تولی و تبری
۳. بررسی سایر اهداف نظام آموزش و پرورش در نظام جمهوری اسلامی ایران در کتب مطالعات اجتماعی دوره اول متوسطه

مشارکت نویسندگان

میزان مشارکت نویسندگان ۵۰٪ است و در تمامی مراحل همکاری و مشارکت داشته‌اند.

تشکر و قدردانی

تعارض منافع

«هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.»

COPYRIGHTS

©2021 The author (s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

References

- Adak, M. Yoosefzade, M. (2019). Tahlil Mohtavay Ketab motaleat ejtemaee doore ebtedaye bar mabnay tarbiyat eghtesadi. *Pajooreshhay amoozesh va yadgiri*. 16(2). [In Persian]. 10.22070/TLR.2019.3323
- Bagery, KH. (2000). *barresi moghadamaty mafhom & ahdaf tarbiyat ejtemaee dar andishe emam ali*. Majmoe maghalat hamayesh tarbiyat dar sire & kalam emam ali. 22. [In Persian].
- Pashayee, M. (2023). *Tahlil Mohtavay Ketabhaye farsi doore ebtedaye bar asas shakheshay tarbiyat ejtemaee va siyasi Sanad Tahavol Bonyadin Amoozesh*

- vaParvaresh.pajooresh name enteghadi motoon va barnamehaye oloom ensani.22(8)* [In Persian]. <https://doi.org/10.30465/crtls.2022.35885.2210>
- jamshidnejad,GH.(2009) .*arman shahr farabi.moorori bar zendegi & asaraboo nasr mohammad farabi*. Tehran.hamshahri. [In Persian].
- Haji alizade,C.Karimzadeh,F.(2021) . Barresi mizan tavajoh kotob motaleat ejtemaee be tarbiyat shahrbandan matlob dar iran . *fasname elmi takhasosi pajooresh dar amoozesh motaleat ejtemaee.3(2)*.<https://dorl.net/dor/20.1001.1.27832279.1400.3.2.5.6>
- Ramezani,F.Heydari,M.(2012) . Raveshhay tarbiyat ejtemaee koodak bar asas ghoran va nahjoalbalaghe. *Pajooihesh dar Barnameriziidarsi.2(6)*. [In Persian].
- Sazman peajooesh va Barnamerizii Amoozesh,(2019) . *Rahnamaye Moalemm otaleat ejtemaee panjom dabestan*. Tehran: Sherkat afast.
- Sazman peajooesh va Barnamerizii Amoozeshi.(2021) . *motaleat ejtemaee doore aval Motovasete.tehran* . Sherkat chap va Nashr KetabhayeDarsi. [In Persian].
- Sazman peajooesh va Barnamerizii Amoozeshi.(2021) . *motaleat ejtemaepaye nohom..tehran* . Sherkat chap va Nashr KetabhayeDarsi. [In Persian].
- Sazman pajooesh va Barnamerizii Amoozeshi.(2021) . *motaleat ejtemaepaye hashtom..tehran* . Sherkat chap va Nashr KetabhayeDarsi. [In Persian].
- Sobhani nejad,M.Rezayee farimani,M.(2011).mahiyat tarbiyat ejtemaee az didgah emam ali. *Pajooeshdar masael taelim va tarbiyat eslami.19* [In Persian].
- Sabzy poor,B.Beyg Mohammadi,S.Ahmadiparsa,Kobra.Hasani rad,Shekoofeh .(2022) . Mohtavay Ketabhaye oloomejtemaee doore Dovom Motovasete Nazari az nazarmizan tavajoh be moalefehaye sahat tarbiyat ejtemaee va siyasi dar Sanad Tahavol Bonyadin Amoozesh vaParvaresh. *Dahomin konferans beynolmelali ravanshenasi oloom tarbiyati va sabk zendegi.gorcestan*. [In Persian].
- Sanad Tahavol Bonyadin Amoozesh vaParvaresh* .(2011) .Tehran.Vezarat Amoozesh vaParvaresh
- Shooraye AliAmoozesh Va Parvaresh.(2012) . *Mosavabat Shooraye AliAmoozesh Va Parvaresh. tehran entesharat madrese*. [In Persian].
- Shooraye Ali Enghelab Farhangi. (2011) . *Mabani Nazari Tahavol Bonyadin*.Tehran.Vzarat Amoozesh va Parvaresh. [In Persian].
- Shirzad,O. (2019) . Jamaat gerayii & hoghoogh omomi nesbatsanji va tahlil.*fasname tahghighat hoghoghi.89. 10.52547/LAWRESEARCH.23. 89.371*[In Persian].
- Shirvani,A.Deghani,Z.Jahromi,S. (2021) .shenasayii maharatha va shayesteghyhaye moalem dar amoozesh va tarbiyat ejtemaee va siyasi.*pajooeshdar amoozesh motaleat ejtemaee.3(3)* . <https://dorl.net/dor/20.1001.1.27832279.1400.3.3.4.7>. [In Persian].
- Saneiee,Y.(2008) .*Ahkam noojavanan*.chap21.ghom:entesharat meysam tamar.[In Persian].
- Salavati,P.Maleki,H.Sohrabi,F.(2020) . Tahlil MohtavayKetab motaleat ejtemaee doore aval dabirestanbar asas shakhes hay mohtavayii *Barname Darsi*

- Meli.nashriye pajooresh dar barnamerizi darsi*.17(37). [In Persian].
<https://doi.org/10.30486/jsre.2020.1871401.1411>
- Seyr ara tarbiyat dar gharb ,Tehran:entesharat samt. [In Persian]...(kardan,A.(2002
 Kavand,A. Haj kazemi,Z.(2016) .mavaneey roykard tarbiyat ejtemaee dar hoozey
 raftar dar bastar tahaghighohgh salamat jamee az manzar ghoran karim. *Faslname
 pajooreshhaye myan reshtehaye ghoran karim*. 7(1).[In Persian].
- Mahmoody,S.Imanifar,H.(2020) . Tahlil MohtavayKetabhay darsi doore ebtedaye
 az nazar tavajoh be ahdaf ejtemaeeezam amoozesh va parvareesh jomhoori
 eslami iran. *Majale eslam va oloom ejtemaee* .12(23). [In Persian].
<https://doi.org/10.30471/soci.2020.3424.1128>
- Mazroghii,R.Anari nejad,A.(2007) . tarbiyat ejtemaee az manazar nahjoalbal
 aghheh. *Tarbiyat eslami*.2(4). [In Persian].
- Noor bakhsh vealashedi,A.Mashinchi,A.Ranjbar,M.(2020).tarahi olgooye tarbiyat
 ejtemaee az manazar ghoran va sonat bar asas nazariyee dade bonyad.*majale
 motaleat eslami dar hooze salamat* ;4(4).75-88. [In Persian].
- Oliver R. Crisolo, Sandy Camposano and Danilo V. Rogayan Jr.(2021) .Relevance
 of social studies in the 21st century society: Students' perspectives.
*International Journal of Didactical Studies*Volume 2, Issue 1, <https://doi.org/10.33902/IJODS.2021169729>.